

موسی بیگینف .

Bayazit Genel Kütüphane
Kayıt No. 106352

رَحْمَتِ الْهَيْدَرِ بِرْهَانْدَرِي

شرق کتب خانہ
اورسکی .

اورنبورغده « وقت » مطبعہ سی .

ТИП. ГАЗ. „ВАКТЪ“ ВЪ ОРЕНБУРГЪ.
1911

Qizil Yul
Kashgar

تارىخىداكى دىن

تارىخىداكى دىن

دىن نە ايمش بياندىن قىل ، تارىخىداكى دىن
ايكى سوز سويلەمك البتە مەھمۇر .
انسانىڭ احوال اقتصادىيەسىدىن ، سىياسىيەسىدىن ، ترقىيات
علمىيەسىدىن تارىخىدا بىخىلە بىخىلە بىخىلە بىخىلە ، دىانت
انسانىيەنىڭ تارىخىدىن بىخىلە بىخىلە بىخىلە بىخىلە ، شېبە يوق ، دەا زىيادە
اھمىيەتلى اولور . دىن ، انسانىڭ روحانىيىتى ترقىياتدىن
غبارتتىر ؛ حيات انسانىيەدە اڭ اساسلى اڭ مۇثر روخ -
روح دىانتىدىر . بىر مىلتىڭ دىنى او مىلتىڭ طبيئىتىدىر . انسانىڭ
حياتىدىن مقصدى ، حياتىدە سىياسىتى ھەمەسى او انسانىڭ دىنىدە
انئىكس ايدىر . بىر دىن ، بىر زمانە قىياسلە سويلنور ايسە ،
او دىن مىلتىڭ او زمانەدە اولان درجەسىنە غايەت درست بىر
مىزان اولور . ھەر بىر دىن اوز ائىملىرىنىڭ درجە فېكرلىرىنى
آچىق صورتدە كوستىرىدۇ . انسانىڭ مقصدلىرى حاجىتلىرى
تلاوتىدە دەالرىدە تاماا ظاھر اولور ، قىربانلىرى دە غەمۇمى

تارىخىداكى دىن

وجدانك تحملنه مناسب كلور. انسانك ديانتيه مدنيته
 برى برينه تبعاً تقدم هم ترقى ايتدكارينه كوره، انسانك
 درجه دينيهسى درجه مدنيهسنه تماماً مطابق اولور. اوبله
 ايسه، تاريخ اديان دن بحث ايتمك مدنيت اساسلرندن
 اصولندن بحث ايتمك ديمك اولوب، انسانك هم روحانى
 هم مادى ترقياتندن بحث ايدن بر تاريخ عمومى اولور.
 بونندن دها زياده مفيد بر علم عالم انسانيتده تصور اولنه
 بيلورمى؟

تاريخ اديانك شو جهتدن اهميتى علوم و معارفه رغبت
 ايدن هر بر ملت ايچون البته غايت بيوك در. لکن بزم
 اسلاميت ايچون تاريخ اديانك دها بيوك بر اهميت
 مخصوصهسى واردر. بز اسلاميتك علويتنه كمالنه، ير يوزنده
 عالم بشريت ده ظاهر اولمش دبنلره قياسه اك افضلليگنه
 ايمان ايدر ايسهك، شو ايمانمزه قورى بر لاف، برهان سن
 اساس سن بر دعوى دگل ايسه، او تقدير ده بزه اول ده
 كلوب كتمش ياخود شوكونه قدر فالمش دبنلرك هر برينه
 تفصيلاتيله واقف اولمق لازمدر. ديگر دبنلرك اعتقادلرينى
 تعليملرينى بيلمهش ايكن «اسلاميت - دبنلرك اك
 افضل» ديمك درست اولورمى؟ بر تقدير سوزمن درست ده
 اولسون، لکن بلا مقايسه سويلنمش سوز ديگر ملتلك
 كوزنده بر قيمت علميهي حائز اولا بيلورمى؟ بزم شريعت
 اسلاميه غائب عليهنده حكم ايتمكدن حاكملرى منع ايتمشدر.

اوبله ايسه، اولده كلوب كتمش دبنلرك تفصيلى بزه معلوم
 دگل ايكن، او دبنلرك نقصانى ياخود بطلانيله نصل حكم
 ايدنه بيلورمى؟ اسلاميت او دبنلردن افضلدر ديمك ايچون،
 شبيهه يوق، او دبنلرك بزه معلوميتى لازمدر.

تاريخ اديانندن بحث ايتمك بزه اوچ فائده ويرر:
 (١) اولاً اسلاميتك علويتى بزه كون كى ظاهر اولور.
 (٢) اسلاميتك حقانيتنه علويتنه ايمانمى، شوكونده روسيهده
 وار اكثر اماملرك ايمانى كى، «عن جهل» ايمان اولمق دن
 نجات بولور. (٣) عموماً طلبه لرمزك، اكثر اماملرمزك
 ايمانلرينه اعتقادلرينه استيلا ايتمش اضطراب يا هيجان كى
 بيوك بر بليء دينيه روسيه مسلمان لريذك باشلارندن مرفوع
 اولور.

تاريخ اديانده تعاليم اسلامك علويتنه حقيتنه دلالت
 ايتمك جهتى شوكونده ير يوزنده وار اهل اسلامك روحنه
 هم مزاجنه غايت موافق غايت ملايم هم محبوب بر جهتدر،
 شو جهتى اعتبار ايدر ايسهك، تاريخ اديان دن بحث ايتمك
 اهل اسلام ايچون غايت بيوك اهميتى حائز اولوب، دينى
 مدرسه لرده تاريخ اديانى على الاجمال ايتسه ده اوقومق واجب
 كى بر شيدر. زيرا تاريخ اديان حيات انسانيهده مدنيتك
 اساسلرندن بحث ايدر بر فن اولوب، تعاليم اسلامك اك
 صوك درجه علويتنه دلالت هم برهان اولا بيلور يالگىز
 بر واسطه در.

بوگا كوره بزدە شەدى دىنلارڭ تارىخىدىن بحث ايدرز .
 او دىنلار نىل نىشأت ايتىش ؟ سوكره نىل ترقى ايتىش ؟
 تىرىپىلە بىان قىلورز . لىكن بىز او اسكى دىنلار دن بحث
 ايدىر ايكىن ، او دىنلارنى انسانلارڭ جەللىرىدىن عىلسىزلىق
 لىرىدىن كىرلىرىدىن وجودە كىلىش شىلەر در كىمى نظر ايتىمە يوب ،
 بلكە دىن دە انسان دە طىبەئى بىر حالتدر ؛ مدنيت كىمى
 طىبەئى بىر صورت دە نىشأت ايتىش ؛ طىبەئى صورت دە
 بلاسكتە ترقى ايدىر بىر حالتدر نظرىلە ھەمە ادیان دن نام
 ھەم خالى بىر حىرتلە علمى صورت دە بحث ايدرز .

حیات انسانىدە ھەر بىر شى طىبەئى صورت دە باشلانوب ،
 طىبەئى طىرىدە بىر سىلسىلە ترقىيات اوزىرىدە بلا توفى ترقى
 ايدىر طورور . انسانڭ دىنى دە شو عادى عمومى قاعدە
 طىبەئى ھىكىمدىن مستىنى دىگىلەر . احوال اقتصادىيە احوال
 سىياسىيە كىمى انسانڭ دىنى دە غايت سادە بىر طىرىدە باشلا-
 نوب ، سوكرە دائىما ھىرىكەت دە بولنوب احياناً ترقى احياناً
 انحطاط ايدىر ك شوكونگى حالنە كلوب ايتىلەر .

بىز شو اعتقادى قبول ايدىر ايسەك ، البتە ، دىنلارڭ
 ھەر بىرىنە احترام نظرىلە باقارز . بىر ملتى عبادتى يا اعتقادى
 اىچون تىكىر يا تىلىل ايتىمىدىن البتە بىتون قونمىزە اجتناب
 ايدرز . ھەمە دىنلەر بىر دىنڭ سىلسىلە ترقىياتنە نظر كىمى نظر
 ايدىر ايسەك ، او وقت دىنى اىچون بىر ملتى تىكىر ايتىمىك ،
 يا خود دىنى اىچون بىر ملتە عداوت صافلامق ضرورتى

بزدە البتە ھىچ بىر صورتلە قالماز . ادیانڭ تارىخىدىن بحث
 ايدىر ايكىن ، بىر دىنى حق ، دىگىرلىرىنى باطل دىمىك كىمى
 تىبىرلىرى قوللانمىق دن ، ادب بحث اقتضاسىلە ، بىز البتە
 احترام ايدرز .

بىلورم شو سوزمى اھل كلامڭ اكثرى ، سوكرە زمانلردە
 بىز م كىمى كلامىيە اوقومىشلارڭ ھەمەسى انكار ايدىر . يالىگىز
 اسلامىتە دىگىل ، بلكە فقط اوز مەھنە گنە تعصب ايدوب ،
 دىگىر ھەمە انسانلارنى تىلىل يا تىكىر ايدىن بىر مەكلم حوصلەسنە
 ھەمە انسانلارنى تىبىب ايتىمىك ھەر بىر انسانى نجات دائىرسىنە
 ادخال ايتىمىك اعتقادى ھىچ بىر صورتلە سىغماز . لىكن شو
 اعتقاد - بىر حىقتىدر .

عموم عالم انسانىتڭ نىجاتى مسئلەسى بىز م كىمى كلامىيەدە
 بىر مسئلە خىلافىە كىمى نقل اولنىمىلەر . كىمى كلامىيەدە بحث
 نظردە ، كىمى اصول دە باب اجتهاد دە شو مسئلە « مجتہد فى
 الاصول مصىب مى دىگىلى ؟ » عبارە سىلە ذ كر قىلنوب ، علمىي
 اسلامڭ اكثرى « مجتہد فى الاصول قطعاً مخطى در » دىمىلەر ،
 جاعظ ، غىبرى ، محاسبى كىمى بىوك اماملر ، ھەمدە صوفىيە
 لارڭ بىوك اماملرى « اصول دىنە اجتهاد ايدىن انسان
 البتە مصىبدر » دىمىلەر .
 صوفىيە لارڭ كىمى بىوكلىرى دائىما تىكرار قىلنور بىر تىبىح كىمى

فكلهم فى رحمة الله خالد

مؤندە او ذو الشرىك و جاھد

بیت حقیقتلرینی اوفورلار ایدی. یعنی انسان لرك هر
بزی مؤحد مشرك یا منكر اولسون، اللهاك كيك رحمتلرنه
مكنگو فالاقدر.

ابو یزید بسطامی، جنید بغدادی، ذوالنون مصری
کبی الك بیوک اهل تصوف، کلام هیده اصول کتابلرینک
روایتلرینه کوره عالم اسلامده اسملری محترم بیوک علمای
نظر - عموم عالم انسانیتک نجاتیله حکم ایتمیشلر ایسه،
بنده او بیوکلرک او قدر معقول سوزلرینی منوئیتله قبول
ایدوب، تاریخ ادیاندن بحث ایدرم ایکن هیچ بر قومی
هیچ بر ملتى اعتقادى عبادتى ایچون تکفیر یا تضلیل
ایتمزدن، خالص همده معقول بر حریت تمامه ایله هر بر
دیندن ادب دائره سنده بحث ایده بیلورم.

عالم انسانیتک مدنیتی نصل ایسه، دیانتیده او یله در.
انسان احوال مدنیه سنده، شبهه یوق، طبیعی صورتده ترقی
ایده کامشدر. مدنیتک دون درجه لرنده اولوب کچمش
انسانلری، مدنیتده دونلکلی ایچون، شو کون سوکمه
یاخود عیب ایتمک جائز دگل ایسه، دیانتک دون درجه -
لرنده اولوب کچمش انسانلریده سوکمه یا تکفیر ایتمک البته
ادب بحث اقتضاسنجه هیچ بر صورتله مناسب دگلدر.

دین انسانلرده طبیعی فطری بر حالتدر: الله قرآن
کریمده روم سوره سنده (۳۰) نچی آیت کریمهده « فاقم
وجهك للمدين حنیفاً. فطرت الله التى فطر الناس علیها.

لا تبدیل لخلق الله». دیمش دگلمی؟
ایندی شو آیتک معجزه نظمنده بر قدر ملاحظه قیلابق؛
الله دینک فطریلگینی بیان سوکنده « لا تبدیل لخلق الله»
نیچون دیمش؟ بونک سوکنده شو آیتک اوزنده «ذلك الدين
القيم» کبی جمله معجزه بی ذکر ایتمکدن مقصد الهی نه ایندی؟
بن قرآن کریمده بویله معجزه آیت لرك ارشادلریله
مهتدی اولوب، « ربنا وسعت كل شى رحمة و علماً» کبی
آیت کریمه لرك احاطه عمومیه لری دائره سنه عمومأ هر بر
انسانک هر بر ملتک دخوللرینی جزماً قطعاً بیلوب، ارحم
اکرم الله حضرتلرینک الك کیک رحمت مطلقه لرینى مسکین
انسانلرک هیچ برندن فزغانماق ایچون، عالم وجودک هر
بر ذره سنه قدر من غیر حساب مبدول قیلنمش رحمت
مطلقه نك الك کیک صورتده آچیلمش قاپولرینی انسانلرک
یوزنده قاپاماق ایچون: «عموم عالم انسانیتک نجاتیله»
حکم ایدرم. بنم شو مسئلهده اعتقاد شویله در.

تاریخ ادیانندن یولیه بحث ایتمک ایچونده عالم انسا
نیتده هر بر انسانله گوزل صورتده معامل ایتمک ایچون
ده، البته رحمت الهیه نك عمومیتنه، عموم انسانلرکده البته
یوم قیامتده نجاتنه اعتقاد باغلامق لازمدر.

بن بیلورم: شو سوزمی ایشانلر، اماملر قبول
ایتمه یور. یالکز اسلامیت ایچونگنه دگل، اوزلرینه تمامیه
معلوم دگل اشعر یلك حنیفک مذهب لری ایچونده جاهلانه

تعصب ایدوب، اوزلرینک جهلیاتلرینه مخالفت ایدن هر بر آدمی تکفیر ایدن اماملر ایشانلر البته «عموم عالم انسانیتک نجاتنه» اعتقاد ایده مزلر.

اهل علمی تکفیر ایتک عالم اسلامیتده اسکی بر بلیه ایدی. شو کونلرده بزم روسیهده شو تکفیر بلیه سی فوق الحدود انتشار ایتدی. هر بر ایشان هر بر امام اوزینک جاهلانه هواسنه موافق دگل آدمی تکفیر ایدن اولدی. علمیه مقابله ایتکدن عاجز ایشان یا امام اوزلرینک قصورلرینی نادانلقلرینی گویا ستر ایتک فکر یله اسلامیت پرده سی آرقاسندن، آچیق فکر یولنه سلوک ایتیش هر بر انسان اوزرینه تکفیر اوقلری آتار اولدیلر. اویله ایشانلرک اویله اماملرک اسلامیتله بر پارهک آلیش ویریشلری یوق اینهده، او ایشانلر دیگر انسانلری تکفیر ایتمکدن اوتانماز اولدیلر.

شو قدر عمومی همه تحملدن طیش اولان او بلیه بر قدر چاره بولمق ایچون، یاخود او ایشانلرک خمیت جاهلیه لرینه بر قدر تعدیل ویرمک ایچون، تاریخ ادیانندن بحثلر مه مقدمه صورتنده «رحمت الهیه عمومی» مسئله مهمه سنه دائر قرآن کریمده وارد اولمش آیتلری علمی بیانلریله نشر ایدرم انشاء الله.

رحمت الهیه عمومی حقنده اعتقاد.

على السمع عولنا فكلنا اولى النهى .
ولا علم فيما لا يكون من السمع .
اذا كان معصوما قال ، فقله
هو الحق لا يأتيه بين على القطع .
فعقل و شرع صاحبان تألفا
فبورك من عقل و بورك من شرع !

«رحمت الهیه عمومی» نظریه سی - سعادت طرفنه دائمی صورتده ترقی ایتک ایچون خلق اولمش - عالم انسانیتک حیات استقبالیه سنه اساس اولا بیلور بر حقیقت اصلیه اویله اولدیغنه کوره، اسلامیت روحنه ک موافق اولان شو نظریه من القدییم رغبتی اعتنامی جلب ایتیش ایدی. الله رب العالمین حضرتلری طرفندن بر یوزنده خلیفه اولمق صفت جلیل سیله تشریف فیلمش. انسانلرک ابدیت طرفنده مؤبد صورتده شقاوتلری، ارحم الراحمین الله تعالی حضرتلرینک رحمت غیر متناهیه سنه، حکیم مطلق الله تبارک و تقدس حضرتلرینک حکمت غیر محدودله لرینه، بنم فکرم جه، او قدر موافق کلمه یور ایدی.

ابدیت طرفه متناهی دگل زمانه نسبتله بر ثانیه
 بر سیکونت اولان حیاتنده خالص راحت یوزی کورمه مش
 انسان بالالارینک اکثری استقبالده مؤبد صورتده شقی
 اولاچق ایسه، اوله مسکین انسانلری خلق ایتمکن
 ارحم الراحمین الله رب العالمین حضرتلرینک مقصدی نه
 ایدی؟ انسانلرک اکثرینی مؤبد صورتده تعذیب ایده چک
 ایسه، او وقت الله تعالی حضرتلرینک رحمت الهیه سی
 غضب الهی سنه نسبتله یوق حکمنده اولمایورمی؟
 ایتنه شویله «شبهه» لر تأثیر یله رحمت الهیه عمومیتی
 بنم قلبمده همان همیشه رسوخ کسب ایدر طورر ایدی.
 لکن او بیوک مسئله یی علمی صورتده حل ایده بیلمکن
 همان عاجز ایدم. کوکلمده کوکلمه مش شو معما بنی دائماً
 راحتسز ایدر اولدی. علمی نظریه لر آراسنده، بنم
 فکرجه، اثباتی ک مهم. نظریه «رحمت الهیه عمومیتی»
 نظریه سی اولدی ده قالدی.

ابعاد غیر متناهیه دن بحث ایدن اهل ریاضت، او
 متناهی دگل بعدلر دن قیاس قبول ایتمز درجه ده واسع
 اولان رحمت الهیه دن ده بحث ایتمش اولسه لار ایدی، البته.
 رحمت الهیه عمومیتی ده شو کونه قدر بر حقیقت قطعیه اولوب
 قالور ایدی.
 لکن ابعاد غیر متناهیه دن بحث ایتیه همه همتلرینی
 صرف ایتمش اهل ریاضت، متناهی دگل شیلره قیاس قبول

ایتمز درجه ده واسع اولان رحمت الهیه دن بحث ایتیه نه ذندر،
 وقت بولامامش لر.

اوله مهم مسئله اساسیه دن بحث ایتمک شرفی -
 حوصله لری طار، آللرنده وار مقیاسلری ده قیسه اولان-اهل
 کلام نصیبی اولمش ده قالمش!

بوکئا کوره طبیعی، بنده اوله بیوک مسئله اساسیه یی،
 صوگ درجه ده مشکل اولان معمایلی حل ایتمک فکر یله چاره سز
 کتب کلامیه یه التجا ایتدم.

هیچ بر انسانه هیچ بر مسئله ده هیچ بر وقت قناعت
 ایتدورور قیرا معلومات ویرمه یین کتب کلامیه البته بکاده
 شو مسئله حقیقده بر فکر مستقیم ویرمک دن عاجز قالدی،
 بلکه بالعکس بنم «شبهه» لر می آرتدردی.

بزم کتب کلامیه حقائق اثبات ایتمکن عاجز ایسه
 ده، حقائق علیه اعتراضلری شبهه لری غایت قوتلی صورتده
 سرد ایتمکن عاجز دگلدر.

کتب کلامیه ده ذکر اولنیش اعتراضلرک برینی، بنم
 شو اخیرگی دعوامی بر مثال، بر شاهدل اثبات ایتمک ایچون
 بوراده نقل ایدیم:

«الله یندب الناس الی العفو، و جعل ذلک من مکارم
 الاخلاق، و ابان انه اولی من جزاء المسیء بما یسوءه،
 و ذکر للعبدان اجر العافین عن الناس علی الله. فالله احق
 بونه الصفة، لما هو علیه من عظیم الجود وواسع الکریم،

وجزىل الامتنان؛ ولا مكره له على المواخنة. فهو بالضرورة
اهل العفو والتكرم بالتجاوز عن العبد المسيء المتعدى
حدوده، عن اساءته، واهل لا سبيل ذيل الكرم عليه.

اللهم اكرم ان تنسك رحمتك
ومن وجود اذا الرحمن لم يجد

ثم ان اتصاف الحق بالجود و العفو عن الجاني اعظم
من اتصافه بالمواخنة على الاساءة. فان المواخنة والعقوبة
جزاء. وليس في الجزاء على الشر فضل؛ الا اذا كان في
الدنيا لها في اقامة الحدود من اقامة الامن العمومي و من
دفع المضرة العامة، وما في ذلك من المصالح التي تعود على
الناس. مثل قوله «ولكنكم في القصاص حياة» واما في الآخرة
فما ثم ما يندفع بعقاب المسيء مثل ما يندفع به في الدنيا
فالعقاب في الآخرة ليس فيه فائدة يعتد بها حكيم، وليس فيه
من لذة الانتقام ما يلقى برحيم حلیم. وما يقال ان التعذيب
للتطهير عن الذنوب فليس بمعقول اذ قد كفى بسعة المغفرة
مطهرة. ولئن كان في التعذيب معنى يوجب التطهير فلاى
شئ التأييد؟

شومعنى ده اولان اعتراضلى اهل كلام كى كلاميه ده
غاييت صراحتله صوك درجه بر جساترله سرد ايتمشلر. احياء
العاوم صاعبي امام غزالي حضرتلى ده شئو اعتراضى
«الاقتصاد فى الاعتقاد» اسملى كتابنده ذكر ايتمشلر.
اللى شديدا الك معقول اعتراضلى بيوك بر جساترله

ئەۋلاد گۆرۈپپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمكى ئەسەر، ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ذكر ايدر اهل كلام، جواب ويرمك امرنده، نه دندر،
اوقدر جساترله اوقدر نشاطله حرمت ايدىميورلر. عقلى
صورتده ابراد اولنمش اعتراضله البته لا اقل بر معتمد عقلى
جواب ويرمك لازم ايسه ده، اعتراض خصوصنده عقل طرفنه
كچمش اهل كلام، جواب خصوصنده عقلى اهمال ايدوب،
نصوص شرعيه دن اوزارينك عقلرينه نصيب اولايلىمش
وجهر ايله گنه اعتراضله مقابله ايدرلر. ^{تجارت} بولمىش
«شبهه» لر كىب كلاميه مطالعه سيله ازال اولنه مادي. بلكى
قوت كىلب ايتدى. كىب كلاميه ده ينم احاطم دائره سینه
داخل اولمش سوزلرك هيچبرى بكا فناعت ويره مدى اعاقمت،

فلا تغرنك اقوال مزخرفة

فان مدلولها جهل و تعليل

دېم ده، كوكلم ده قرارلنمش «شبهه» لره جواب بولمق
ايچون، ايندى ديگر بر يول اختيار ايتدم. عقل انسانى،
كتابلرينك ايكى دفه سى آراسنده حبس ايتمك قصديله
تأليف ايتلنمش كتابلرى بر طرفه بر اقدم ده، همه علومك
اصلى اولان قرآن كريمه مراجعت ايتمه ميل ايتدم.

اذا الرجوع الى التحقيق شية من

يرى المعارف فى الايات والسور

فكها عبر ان كنت ذا نظر

ولا يخيب الذى تسرى به العبر.

لكن آيات قرآنيہي فہم ايتمك حقنہ ، كلاميون
 اصوليون قلميلہ تالیف اولنمش تفاسيرلہ استعانت ايتمك
 بكا همان قناعت وبرہمدی . بن اهل تصوف قلميلہ تالیف
 قيلنمش كتابلرہ التجا ايتدم : جلال الدين الرومی حضرتلرینك
 مثنویلری ، القشیری حضرتلرینك رسالہلری ، محیی الدین
 ابن عربی حضرتلرینك فتوحات مکيهسی بکا شو حوقده
 غایت بیوک فائدہلر ویردی : شو اوچ کتاب کبی آثار
 اسلامیلرک اعانه سیلہ ، بنم کوکلمده متمکن اولمش «شبهه»
 لرک عقدهلری برر برر منحل اولدی . بری دیگرینہ
 تعارضلری یوق صورتده ، آیات قرآنيہ بنم قلمده اورونلا-
 شدی . الله تعالی حضرتلرینك رحمت مطلقہسنہ حسن ظنلہ
 انتظارم ، عالم انسانیتك ابدیت طرفندہ استقبالنہ اساسلی
 صورتده غایت بیوک بر امیدلہ نظرم بنم کوکلمہ غایت
 بیوک بر اتساع ویردی . عموماً انسانلرک رحمت الہیہ
 مطلقہده غلودلری ، بنم قلمده طارلق ابراث ایتمك دگل ،
 غایت بیوک شادلق ویرور اولدی . دینلرک هیچ برندہ
 یوق شویلہ عالی بر نظری بن اسلامیتك تعالیم عالیہسنہ
 کوروب مینون اولور اولدم .
 جلال الدین الرومی حضرتلری مثنوی شریفك متعدد
 محلرندہ رحمت الہیہ عمومیتنہ دائر متعدد بیتلر سویلامشدر .
 استانبولده شرحیل برابر طبع اولنمش مثنوی شریفك
 بشنچی جلدندہ جلال الدین الرومی حضرتلری دیمش :

بانگ می آمدیکہ ای طالب بیا
 جود محتاج گدایان چون گدا
 جودمی جوید گدایان وضعاف
 همچو خوبان کاینہ جویند صاف
 اولی خوبان زاینہ زیباشود
 اولی احسان از گدا پیدا شود
 پس ازین فرمود حق دروالضحی
 بانگ کم زن ای محمد بر گدا .
 چون گدا آیینہ جودست هان
 دم بود بر اولی آیینہ زیان .
 آن یکی جودش گدا آرد بدید
 دین دیگر بخشد گدایان را مزید .

شو معنی ده اولان بیتلرلہ جلال الدین الرومی
 حضرتلری هر ایکی عالمده رحمت الہیہ عمومیتنہ قائل
 اولمشدر .
 محیی الدین ابن عربی حضرتلری فتوحات مکيه ده
 متعدد محلرندہ «الرحمة الالهية وسعت كل شیء . فما فی
 الوجود شیء لا یكون فی هذه الرحمة . ان ربك واسع
 المغفرة فلا تحجر واسعاً . فانه لا یقبل التحجیر ومن الناس
 من یجادل فی اتساع رحمة الله ویدعی انها مقصورة علی
 طائفة خاصة . فحجروا وضيقوا ما وسع الله . فلو ان الله لا
 یرحم احدا من خلقه لحرّم من رحمته من یقول بهذا .
 ولكن ابی الله الا الشمول» معناسندہ اولان جملہلری
 دلیللریلہ سرد ایتمشدر .

محیی الدین ابن عربی حضرتلری آخرتدە عذابك انقطاعنە دائر ادلە شرعیەلری دە فتوحات مکبەدە متعدد بابلردە سرد ایتوب، شو اعتقادى ابو یزید بسطامى ، جنید بغدادى ، سهل بن عبد الله التسترى کبى الك بیوک ذاتلره شېهەسى یوق سندرله اسناد ایتمشدر .

بن دە «وحسن اولئك رفيقا» دیدم دە شو اوچ ذات کبى بیوک اهل علمك منهلرینه تقلید ایتدم . اوبیوکلرک عقول عالیهلر یله بیان اولنمش آیات کریمهلری کوردم دە اساسلى صورتدە قناعت حاصل ایتدم .

قرآن کریم دە «الشورى» سورەسندە (۵) نچى «تکاد السماوات يتفطرن من فوقهن . والملائكة يسبحون بحمد ربهم، ويستغفرون لمن فى الارض . الا ان الله هو الغفور الرحيم» آیت کریمەسندە ملائکة کرام یر یوزندە وار هر بر انسان ایچون غفور رحیم الله تعالى حضرتلرینک درگاه عظمتلرنده استغفار ایتمش ایسه، بن دە او بیوک فرشته لره اقتدا ایدوب، ابدیت طرفندە عموم عاللم انسانیتنک نجاتلرینی اعتقاد ایدە بیلورم دیدم .

شو اعتقاد بنم قلم دە فوتلندی . عاقبت ، مدرسه حسینیه دە تاریخ ادیان درسلى مناسبیتیلە بن او اعتقادى مطبوعات عالمنه عرض ایتمک آرزوسندە کلدیم . عرض ایتدم .

نظرلری کتب کلامیه جلدلرندن تخطی ایدەمز بر نیچه

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمكى ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

امام افندى «شورا» صحيفەلرندە اومقالەلرمى اوقور اوقوماز بتم مقالهلرم درسلم علمبندە قیامت قوپاردیلار . علملریله مقابل ایتمکدن عاجز او امام افندیلر ژورناللرینک صحیفەلرندە بنم اوزرمدن ممکن طرفلرک هر برینه سعابت ایتمک کبى دنائتدن اوزلرینی خلاص ایدەمدیلر .

اعبش فی طیب نفس حیث کنت فما

اخفاف من وقع آفات ولا ضرر .

ادب علمك اقتضاسیله، هم دە «بل کذبوا بما لم یحیطوا بعلمه ولما یأتهم تأویلہ» آیت کریمەسینک ارشادیلە عمل ایدوب، او امام افندیلره بنم طرفدن وعد اولنمش ادلە قرآنییه منتظر اولوب طورمق لازم ایسه دە، «قوت علمیه» لری او اماملری بر اقمادی: محترم امام افندیلر «بهلش» اطرافندە «سلسله» جریدهلرندە وار قدر قوتلرینی کوستردیلر .

کافر ایتمک، مدرسه دن قومق، جان قییمق کبى شیلرک

برى امام افندیلرک آغرلرینه ده اللزینده کلدی .

البته هر کس بیلور اویله امام افندیلردن دیگر شئی

مأمولده دگل ایدی .

بر مسئله علمیه یی حل ایدە بیلمک ایچون لازم اولان

بر همت بزم اویله اماملرده واردر اعتقادى بن دە هیج بر

وقت اولمامش ایسه دە، لیکن ایکی هفته صبر ایدر قدر

عقل اویله اماملرک هر برنده واردر خیالنده ایتدم . اویله

اماملر آراسندە املاشی درست، هم دە سوز آکلار بر آدم

شاید بولنور املنده ایدم.....

رحمت الهیه عمومیتی حقنده بنم اعتقادم علیهه مجلسلرده
بازارلرده طاوش کوتاره چک امام افندیلره انصاف یولنده بنم
بر سوزم وار:

عالم انسانیتنک استقبالنه معلق اولان شو مسئله
اگرده اهمیت سز ایسه، محترم امام افندیلر اویله بیهوده
مسئلهلره عزیز وجودلرینی یوره سونلار. اگرده او مسئله
بیوک اهمیتلی بر مسئله اعتقادیه علمیه ایسه، او وقت

و اذا ما خلا الجبان بارض

طاب الطعن وحده والنزلا

کبی بیوک دنائتن صافتمق ایچون، بنم علیههمده
سویلنور او سوزلری بن یوق ایکن سویله مه سونلر
بلسکه او مسئله یی مذاکره ایچون بر «مجلس علمیا»
عقد ایتسونلرده بنی ده اورایه دعوت ایتسونلر. بن اوز
دعوامی اثبات ایچون قرآن کریم دن متعدد آیتلر، کتب
سنندن متعدد حدیثلر سرد ایدرم انشاء الله.

قرآن کریمک هیچ بر کلامه سنه دست تاویل اوزاتمامق
شرطیله، کتب کلامیه ده مذکور مسئلهلری قرآن کریمک
دلالتلرینه حا کم ایتمه مک اساسیله مجلس ده سوز سویلنور.
مجلس آش مجلسی دگل عمومی بر علمی مجلس اولور.
غیرتلی امام افندیلر یا بنم شو عرضمی قبول ایدرلر،
یا خود مجلسلرده بیهوده سوزلره عزیز وجودلرینی یورمق

رحمتنبن خلاص اولورلار.

کورهیم بزم غیرتلی دیانتلی امام افندیلر بنم شو عرضمی
نصل تلقی ایدرلر. نصل اولور ایسه ده، ایندی بوندن صوگ،

فمن شاء فليقبل ومن شاء فليقبل

خلاف الذي قلناه «لا حرج في القول»

۳

رحمت الهیه عمومیتی حقنده براهینم.

اريد اري دين النبي محمد

يقام، ودعوى المبطلين تزول.

فلم ار الا الزور بخلو، واهله

يعزون؛ والدين القويم ذليل.

فيا اهل دين الله سمعاً لناصح،

شفيق. فأتباع الرشاد قليل.

لينمى بيت الدين، والبيت ساقط

فجد وتوكل. فالاله كفيل.

اسلاميتك، كلوب كتمش يا خود شو كونه قدر قالمش
ديگر مللی سماویه به نسبتله، غایت گوزل بر قاچ مزایاسی
واردر.

اك اولگیسی: اسلامیت ازایم طرفنه نظر ایدر

ايكىن ، مەدەنىيەت كەشەش مەلتەركە ھەر بىر ئىنساننى لا اقل بىر نەبى
 ذىشان مەبەئىتىنە قەتەئاً ايمان ايدوب ھەر بىر مەلتەك دىننە
 قانۇنلار بىنە كىبارلار بىنە غايت بىوك احترام كوز بىلە نەظر ايدىر .
 يھود كەبى مەلك ھەم نەبوتى يالەكەز كەندولار بىنە حەصر ايتەك
 ادعاسىندە اولمايوب ، نەسارى كەبى دە حەصرت آدم ەلەيە
 السلامەن حەصرت عەيسى ەلەيە السلام مەوتنە قەدر كلوب
 كەشەش انسانلار ھەم دە عەموماً نەبىلەر جەننە دە ايدىلەر اعتقاد
 ايتەمە يور . شو ايكى مەلت كەبى ، اول دە كلوب كەشەش
 بىوكلكە ھەم دە نەبىلەر كە مەقدس مەحرەم عەرضلەر بىنە طوفنوب ،
 مەلتەردەن بىر بىنەكە حسەيات دىنە سەنە آغىر كەلە بىلە چەك سوزلار بى
 حەكەيتلەر بى كەتب دىنە سەنە قاتمايور .

يعنى اسلاميت دىگر مەلتەركە ھىچ بىر بىنە قەلبادە فەلادە
 تەقىمەر ايتەمە يور ايدى . كلوب كەبەن ھەمە مەلتەر ھەمە انسانلار
 اىچون بلا تەقىد بىنەل اولنەش فەضائل الەبەبى مەغرور بىتلە
 يالەكەز كەندوسنە استىثار ايتەك دەواسى دە اسلاميت دە يوق
 ايدى .

اسلاميت اوزى دە رحەمت الەبە قەدر كەكە ايدى . او
 قەدر كەكەلەنگە كورە دە اللە رب العالمەن حەصرتلەر بىر طرفەندەن
 اسلاميت عالم انسانيت اىچون عەمومى ھەم دە مؤبەد اولاق
 بىر دىن اولەق صەفتىلە سەبەل الوجود مەمەد ەلەيە السلام حەصر-
 تار بى واسطە سەبەلە قرآن كرەم دە تەجرەبى تەغىرى مەمتەنە نەظم
 مەعجەزلە بىبان قەبەندى .

اسلاميتەك شو فەضىلەت مەبەزەسى عالم انسانيت دە
 اسلاميتەك غايت سەرىع سورتەدە انتىشار بىنە قوتلى بىر سەبەب دە
 اولەشەن ايدى . لەكن اسلاميت دە او كەكەلك او قەدر اوزاق
 دوام ايدەمدى ، كەكە كوز بىنەچە اسلاميتى اوزلر بىنەكە طار فەكر-
 لەندە غايت طار كوكلەرنەدە اورونلاشەرمەق دىن انسانلەر كە
 ا كەشەرى عەجزە قەلدى . زىرا چەرەسەز بىا اوز كوكلەرىنى
 توسەيە ايتەك ، ياقود اسلاميتى اوزلر بىنەكە كوكلەرى قەدر
 اكە طار بىر « لاشى » ايتەك مەجبورىتى وار ايدى . فقط
 اولەنگە دىن ، يعنى اوز كوكلەرىنى توسەيە ايتەك دىن عەجزە
 قەلەشەش انسانلار ، ايكەنچە دىن يعنى اسلاميتى طار ايتەق دىن
 فورقەمادىلەر . او زمانەكە احوال سەبەبەسى دە بوگنا مەساعەدە
 ايتدى .

شو حالەكە تەئىر بىلە طار كوكلەلەر قەدر طار غايت اوفاق
 مەزھەبلەر عالم اسلاميت دە قەبە بىر مەدت اىچەندە كەشەتلە وجودە
 كەلدى . مەقولات دائىرەسى قەدر كەكەكە اسلاميت اويماق
 احاطەسى قەدر كەكە تەنگە قەلدى . اسلاميت ھەمە عالم انسانيتى
 جەمە ايدە بىلەمەك دەكل ، اوفاق بىر قەرىدەدە طوپلانەشە كوچەك
 جەمەتى دە دائىرە اماننە آلاماز اولدى . اسلاميت « بىا فلان
 اوغلى فلان كەبى اعتقاد ايت ياقود مؤبەد سورت دە جەننە دە
 بىان ! جانەكە مالەكەدە حلال ! . . » كەبى اكە بىوك ظلم اكە
 بىوك جەھل اساسنە بىنا قەبەلەشە بىر جەزىيە دىن عەبارت قەبەلەندى ،
 عاقەبت ، اسلاميت - ار باب عەمەكەكە كەبى ھوالر بىنە خەدمەت

ایتدرمك قصديله غایت قبا بر قورال صورتنه ده افراغ اولندی .

شو حالک سوؤ تأثیرلرینی صایوب بتورمك ممکنیدر ؟ فقط شبهه یوق، عالم اسلامیتک باشنه کلمش سیاسی اجتماعی بلیه لرک عمومًا هر برینه شو حال سبب اصلی اولمشدر . بن شمدی ازلیت طرفنه اسلامیتک نظری حقنده شو قدر سوزلرمله اکتفا اینه بیلورم . زیرا بوندن زیاده شی بنم مقصدم دن خارجدر .

اصل مقصدم : ابدیت طرفنه، یعنی عموم عالم انسانیتک حیات استقبالیه سنه اسلامیتک نظری حقنده علی التفصیل سوز سویله مک ایدی .

شو حاضرگی دقیقه دن اعتبارا ازلیت طرفنده وجودک انتهایسی عقلا ده سمعاده ممکن اوله بیلور ایسه ده، عالم وجودک ابدیتی طرفنده نهایت البته بلا خلاف یوقدر . ابدیت طرفنده بلا انقطاع، وجودک دوامی اخبار سماویه ایله ده صحیح عقولک اجماعیله ده شبهه سز صورتک ثابت اولمشدر . « ابدیت طرفنده نهایت یوق ! » دیمک کبی بر قدر تأمل قیلنور ایسه، غایت دهشتلی بر تعبیرک معناسی نه در ؟ . استقبالیه نه نهایتی یوق ابدیت - او قدر بیوک او قدر واسع غیر محدود زمانلردن عبارتدر که ملیون دفعه ملیارد عصرلر او زمانلره نسبتله برسه کوند قدرده اولاماز ؛ بلکه ریاضی مقدارلرک همه سی جمعاً ابدیت عظمتنه اتساعنه

نسبتله محسوس دگل غایت حقیر بر مقدار اولور فالور . « يتخافتون بينهم ان لبثتم الا عشرا . نحن اعلم بما يقولون اذ يقول امثالهم طريقة ان لبثتم الا يوما . » (طه - ۱۰۳ - ۱۰۴)

استقبالیه نه نهایتی یوق ابدیته نسبتله شو بزم دنیامزک عمری ده محسوسیت درجه سندن دون غایت حقیر بر مدتدن عبارت اولور .

« والله غيب السموات والارض . وما امر الساعة الا كلعخ البصر او هو اقرب . ان الله على كل شیء قدير . » (النحل - ۷۷)

انسانلرک طبیعی عمرلرینی آتمش یتمش سنه قدر اعتبار ایدر ایسه کده، خلاف معتاد اولارق بر انسانک عمری یوزلره ایریشور ایسه ده، بهر تقدیر انسانلرک عمری دنیا عمرینه نسبتله کنلک محسوس دگل عاشره کبی بر لمحہ دن گنه عبارت اولور فالور .

شو دنی دنیا ده ابتدای خلقت دن شو دقیقه به قدر کلوب کتمش انسانلرک اکثری، شبهه یوق، اوزلرینک بر لمحہ کبی اولان عمرلرندہ راحتلرینه نسبتله دها زیاده مشقتلر کورمشلر در .

بر لمحہ کبی اولان عمرلرندہ خالص راحت یوزی کورمه مش مسکین انسانلر، ریاضی مقدارلرک هج بریل تحدید قیلنه ماز ابدیت طرفنده، نه قدر قاسی اولور ایسنه ده

ھېچ بىر انساننىڭ قىلبى تىرىكچىلىك قىلماز درجەدە دەشتلى عذابىلە مۇبىن سورتىدە مەنەب اولاقچىلار ايسە ، يا او وقت غفور مطلق ارحم الراحمين الله رب العالمين حضرتلارنىڭ رحمت مطلقەسىلە، مغفرت عموميەسى نەرىيە كەش اولور؟ يالگىز بىر لەجە كىبى اولان مەندە گنە راحت ايدوب دە مىليارد مىليارد قدر عصورلار دەشتلى سورتىدە عذاب ايدىن ذات ، ارحم يا رحيم اولاي بىلورمى ؟ اوپلە ذاتىڭ انتقامى غضبى قىياس قبول ايتىز درجەدە مغفرتىدىن رحمتىدىن دەا زىيادە اولمازمى ؟

بىن يالگىز شويىلە ملاحظەلەرە اعتماد ايدوب گنە عموم عالم انسانىنىڭ نجاتىلە حکم ايتىش اولسەم ايدى ، عالم انسانىت مۇبىن سورتىدە البته مەنەب اولور اعتقادىدە اولان انسانلارنىڭ خىيالى تەظىملىرىدىن تەقدىسلىرىدىن بىڭ دفعە زىيادە الله رب العالمين حضرتلارنى تەظىم وتەقدىس ايتىش اولور ايدىم .

دىگر مىلتلارنىڭ ھەر بىرى استىقبال دە نجاتى بىوك مغرور- يتلە يالگىز كىنولرىنە حصر ايدىلار ايكىن ، ابدىت طرفىدە عمرما عالم انسانىنىڭ نجاتى اسلامىت اعتقادى قىلنە بىلور ايسە ، اوپلە عالى بىر اعتقاد اسلامىت اچچون غايىت بىوك بىر فضىلت اولمازمى ايدى ؟ شېھە يوق اوپلە عالى بىر اعتقاد اسلامىتنىڭ اڭ بىوك مزاياسىدىن ايكىنچىسى اولاي بىلور .

ألم دە ھېچ بىر دىللىم اولماسە دە ايدى ، اوپلە بىوك بىر فضىلىتى تەالىم اسلامىيە اساسىنە وضع ايتىيە اسلامىتە محبىتم سائىقەسىلە البته صوڭ درجەدە اجتهاد ايدىر ايدىم . اوپلە ايسە ، ألم دە غايىت واضع براھىن وار ايكىن ، ايدى بىن نىچون سكو ت ايدىم ؟

عالم انسانىتنىڭ حيات استىقبالىيە ابدىيەسنە عائد او بىوك مىسئلى بىن مەقدىم علمائى اسلامىڭ اڭ بىوكلىرى كىشى ايتىمىلار ايسە ، او مىسئلدە اوپلە بىوكلەرە اقتدا ايتىمىڭ شرفى دە بىكا كفايە ايدىر . ا گر مىسئلى بىن مەقدىم ھېچ بىر آدم سويلە مەمش ايسە ، ياخود سويلە يوب دە اثبات ايدىمە مەمش ايسە ، بىلكە او مىسئلى بىن يالگىز بىن ابتداء ايتىش ايسەم ، اثباتىچون دە براھىنى يالگىز بىن گنە بولۇش ايسەم ، بىنم اچچون بوندىن بىوك بىر شرف حاجت دىگل ! بىن اوپلە بىر شرفلە شو دىيادىن قناعت ايدىم .

خامش ، حافظ ! كە دست غىب ناكاه

چنان سازدكە خواھى روزى شادى !

ايشتە بىن يا اتباع پاخود ابتداء شرفنە نائل اولمق فىدىلە ، قىلەم دە مەمكىن بىر اعتقادى عمومىڭ مطالعەسنە عرض ايتىم . دورت بىش آدمنىڭ تەھتى كىبى ، او مىسئلدە بىر فتنە احتمالى يوقدر . شو ساعت دە بىنم قىلەملە او مىسئلە عمومە عرض اولنماسە ، يارىن شېھە يوق ، او مىسئلە دىگر بىر آدم ھەتپلە عمومىڭ فكىرىنە عرض اولنەچق .

همه کارم ز خود کامی بید نامی کشید آخر!

نهان کی ماند آن رازی کز و سازند محفها؟!!

«عالم انسانیتک حیات استقبالیه سنده رحمت الهیه
 عهومی بولورمی؟» یا خود «انسانلرک اکثری رحمت الهیه دن
 مؤبد صورتده مجروم قالورلر می؟» مسئله لرینه عائد سوز
 لری کتب کلامیه ده، تفسیرلرده اهل کلام اوزانمشلار
 ایدی. مذاهب نه قدر مختلف اولمش ایسه ده سوزلر نه
 قدر چوق سویلنمش ایسه ده، کتب کلامیه عموماً «رحمت
 الهیه یالکز مؤمنلره؛ ایمس در کافرلره» اعتقادنده اجماع
 ایتمشلر ایدی. هر کس ده ایمانی یالکز کندوسنه حصر
 ایدوب «رحمت الهیه یالکز بکا اولور» اعتقادنده ایدی.
 بوکا قریب اعتقاد عالم اسلامیت ده هر آدم ده شو کونه
 قدر دوام ایتدی؛ کتب کلامیه اوز طرفدارلرینه جنت ایچون
 خط سعادت؛ جهنم دن خط براءت ویروب، مخالفلرینه عهوما
 خط شقاوت ویرمکن، یعنی جهنم یولنه مرور تذکره لری
 یازمق دن دیگر بر شی بیلمه یور ایدی.

اهل کلام اوز نوبتلرنده سوزارینی سویله دیلر،

نوبت شمدی بزه کلدی.

دور مچنون گنشت؛ ونوبت ماست

هر کسی پنج روز نوبت اوست

دلا، طمع میرازلطف بی نهایت دوست

فکر هر کس بقدر همت اوست.

بوندن صوگ سرد فیلمه چق برهانارمه بر مقدمه قیلماق
 قضیله بن بوراده کتب کلامیه ده بیان قیلنمش بر مسئله بی
 محاکمه سیله نقل ایده بیم: اهل کلام اثابه، عقاب مسئله سنک، یعنی
 طاعت ایچون ثواب ویرو، معاصی ایچون ده عذاب ایتو
 مسئله سنده، مختلف مذاهب ده اولمشلر ایدی.

اوزلرینه اهل السنة والجماعة اسمینی تخصیص ایدن
 اشاعره ماتریدیه کبی مذاهب «اثابه ایله عقابک هیچ بری
 واجب علی الله دگل؛ بلکه اثابه بر فضل الهی، عقاب
 ایسه، بر عدل الهیتر؛ کفردن ما عدا هر بر گناهی اوز
 اراده سیله خدای عفو ایده بیلور؛ نصوص سماویه ظاهرینه
 کوره کفری عفو ایتماک اصلا میکن دگلدر» دیرلر ایدی.
 بزم کتب کلامیه ده هم ده کتب اصول ده «معتزله»

نامیله یاد اولنور بر بیوک مذهب وارد. او مذهب اربابی
 کندولرینه «اصحاب العدل والتوحید» نامنی ویرورلر.
 او مذهب موجدی - علوم سنده امامتیله: خطبه لرنده
 وعظلرنده بلاغتیله مشهور، اسمی عالم اسلامیت ده الک
 محترم حسن البصری حضرتلرینک الک بیوک تلمیندی واصل
 بن عطا حضرتلری ایدی. شو محترم امام واصل حضر-
 تلری ده عقل ده علم ده اخلاق ده حسن البصری حضرتلر-
 ندن بر نسخه کبی اولوب علی الخصوص بلاغت بابنده
 الک برنچیلک رتبه سنه چیقمش ایدی.

ایشته شو محترم امام واصل بن عطا حضرتلری اثابه

عقاب مسئلهسىدە استاذى حسن البصرى رايىدىن اعتزال
ايدوب، غايىت غريب بىر مەزھب ايجاد ايتتى. او مەزھبە
كوره «طاعتلرە ثواب و يىرمك، گناھلار اىچون دە عقاب
ايتىمك واجبدر؛ عدلك اقتضاسى شودر» ايمىش!

«طاعتلرە ثواب و يىرو واجبدر» سوزىنىڭ قصورى،
بىر قىر تامل قىلىنور ايسە، ظاھر اولور. زىرا ھمە عالم
وجودك ذرەلرئىنە، قىر مالكى اولان قاھر مطلق اللہ حضر.
تلىرىنە عقلا بىر حقى ايجاب ايتىمك صريح عقلاڭ خلافيدر.
شوقىر واضح بىر حقيقت دە سوزى اوزاتمايوب امام اسلام
فيلسوف ابوالعلا حضرتلرىنىڭ «اللزوميات» نە ذكر
اولىمىش ايكى بيتى بورادە بىر مناسىبلە نقل ايدەيم:

والغیر يفعلہ الکریم بطبعه
واذا اللئيم سخطا فذاك تكلف
نرجو من الله الثواب مجاريا
وله علينا من القديم تسلف

شو ايكى بيتى مناسىبلە ملاحظە ايدىن ھەر بىر عاقل،
اوزىنىڭ غايىت جزئى طاعتلرى اىچون مؤبد صورتدە جنات
عاليه بى ايجاب ايتىمكىن گنە دگل، حتى طلب ايتىمكىن بيلە
البتە اوتانور. بىر عقل صريحك ارشادىلە مەھتىدى اولور
ايسەك آكلارز: بىزە دنيادە نصيب قىلىنمىش ھەر بىر لقمە
ھەر بىر شىرە بىوك بىر فضل الھىدىر. بىزە وجودمزدە بىزە
حياتمزدە، بىزە طاعتلرمزدە ھەمسى بىزە خدای طرفىدىن بىل

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

اولىمىش بىوك نەمتلردىر. بىك دگل مىليون قىورى وار
طاعتلرمز مقابلندە اللہ رب العالمين حضرتلرىنە اجبات عاليه
ايجاب ايتىمك، اگر دە غايىت بىوك حماقت اولماز ايسە،
البتە خدانىڭ الطافى غير متناھىيەسنە، محدود دگل كىرمە
اعتماد ايتىمك سىبىلە انسانىڭ، قلىبە استىلا ايتىمىش بىوك بىر
مغزورىتىدر.

بىر شويىلە ملاحظەلرە طالورم ايكىن، اھل كلامك
غايىت بىوك جسارتلرىدىن، تەبىرىمى غفو ايتسونلر، غفلتلىر.
ندىن ادبىسزلىكلرىدىن فوق العادە تەجب ايدىر.

فيلسوف شاعر مشھور سعدى حضرتلرى ديمىش:

از دست و زبان كه بىر آيد
كز عهد شكرش بىر آيد.
بندە ھمان بەكەز تقصير خرىش
عذر بىر گاه خدای آورد.
ورنە سزا وار خىناوندىش
كس نتواند كه بجای آورد.

اشتە اللہ رب العالمين حضرتلرىنىڭ عظمتىنە مناسىب
ادب شودر! بويىلە ادب البتە ملا جلال، تفتازانى كىبى كىبى
كلامىدە بولنە ماژ؛ بونىچون گلستان، ديوان حافظ كىبى
كىبى ادبىيە لازىمدر.

وچوب ائابە بطلانى حقندە شو قىر سوزلە اکتفا
ايدوب، وچوب عقاب حقندە اھل كلامك سوزلرىنە ايدى
نظر ايدەيك:

اشعر یلر ماتریدیلر توبه سز مغفرتک جوازینی کفردن
 ماعدا اولان گناهلره حصر ایدوب، کفر ایچون عقاب البته
 واجبدر دیدیلر؛ اما واصل ابن عطا حضرتلری همده اتباعی
 کبائرده کفر کبی حساب فیلوب، بیوک گناهلرک هر
 بری ایچون البته عقاب لازمدر اعتقادنده ایدیلر.
 کبائرده بر طرفه برافوب، کلامزی «کفر ایچون
 وجوب عقاب» مسئلهسنه حصر قیلایق. زیرا اک اصل مقصد
 شو مسئلهیی حل ایتمکدر.

«کفر ایچون عقاب واجبدر» سوزنده وجوبدن
 مراد نه در؟

شارع خطایله انسانلر ذمه سنده بر شی واجب اولا
 بیلور. لکن شو معنی ایله وجوب قاهر مطلق الله حضر-
 تلری حقنده شبهه یوق هیچ بر صورتده ممکن اولماز.
 زیرا شو معنی ایله وجوبی دعوی ایتمک ایچون ده
 بیوک بر غالب اعظمک وجودینی دعوی ایتمک لازم اولوب
 کلور ایدی.

الله عز وجل حضرتلری حقنده او معنی ایله وجوبک
 عقلا همده شرعاً امتناعی قطعی صورتده معلومیتنه کوره،
 کلامیون اوز دعوالرینی بر قدر معقول اولا بیلور طرزده
 کوستر مک ایچون ایکی نوع وجوب اثبات ایتیمه مضطر
 اولدیلر: بری «وجوب علیه» دیگرده «وجوب منه»
 دیدیلر. «یجب علی الله» دیمک ایچون دیگر بر ذات

طرفیندن امرک نزولی لازم کبی ایسهده، «یجب من الله»
 دیمک ایچون دیگر بر ذات طرفیندن امرک نزولنه اصلا
 حاجت یوقدر، بلکه الله عز وجل حضرتلرینک اوز حکمیله
 اوز التزامیله بر شی اللهک اوزینه واجب اولا بیلور
 دیدیلر. وعید حقنده وارد «ان الله لا یغفر ان یشرک به
 ویغفر مادون ذلك لمن یشاء» (نساء ۴۷) - «قال لا تختصموا
 لدی وقد مت الیکم بالوعید. ما یبدل القول لدی. وما انا
 بظلام للعبید» (قاف - ۲۸ - ۲۹) کبی آیتلرله کبائر هم
 کفر ایچون عقاب ایتمک الله حضرتلرینک اوز حکمیله
 اوزینه واجب اولور ایسه، ممکندر، بلکه عقاب البته
 واجبدر، عفو ایتمک قطعاً حرامدر؛ زیرا کبائر یا کفر
 عفو اولنوب عقاب واقع اولماز ایسه، او وقت اخبار
 سماویده عمومأ، قرآن کریمده خصوصاً متعدد محللرده
 کذبک وقوعی لازم اولوب کلور؛ وعیدده خلف ایتمک،
 سوزیده بالان سویله مک الله تعالی حضرتلری حقنده عقلا
 ممتنعدر دیدیلر.

کتب کلامیهیی کتب تفاسیری صوکه درجه اجتهادله
 اک بیوک بر تفتیشله مطالعه ایدن هر بر منصف آدم
 بیلور: شمدی بیان قیلنمش دلیل وجوب عقاب مسئلهسنده
 کلامیونک آنده بولنه بیلور دلیللرک اک قوتلی سیدر؛
 بوندن ده قوتلی بر دلیل کلامیونک آنده یوقدر.
 اشته، اگر بن اهل کلامک شو دلیللرینی هدم ایدنه

بیلور ایسەم، اوقت اوز دعوامنى برهانلار مله اهل كلامك
 هر برینه الزام ایده بیلورم .
 بن اهل كلامله مناظره ایدر ایکن، اهل كلامك اوز
 مسلکلىرىنه سلوک ایتسەم ایدی، اهل كلام کبى آیتلىرى
 تؤول یا تخصیص ایتیمه تنزل کوسترسەم ایدی، البته وعید
 آیتلىرىنىڭ هر برینی مغفرت یا رحمت آیتلىرىلە تؤول یا
 تقييد ایدر ایدم . یاخود وعید آیتلىرى خبر دگل، انشادر؛
 خلافى واقع اولور ایسە، کذبك و فوعى لازم اولوب کلمز
 دیر ایدم . یا ایسە «الم تعلم ان الله له ملك السماوات
 والارض . يعذب من يشاء ويغفر لمن يشاء . والله على كل
 شىء قدير» (مائده - ۴۰) کبى قرآن کریمده متعدد سوره
 لرده وارد آیت کریمه لرله وعید آیتلىرىنى اللهاک مشیئتیله
 تقييد ایدوب، وجوب عقابى البته رد ایدر ایدم . یا ایسە،
 «قل يا عبادى الذين اسرفوا على انفسهم لا تقنطوا من رحمة
 الله . ان الله يغفر الذنوب جميعاً . انه هو الغفور الرحيم»
 (الزمر - ۵۳) کبى محکم همده عهدومیتى مؤکد آیتلىرى وعید حقتك
 وارد ظاهر آیتلره تعارضلىرى صوگنده ترجیح ایده بیلور ایدم .
 اهل كلامك خاطرلى ایچون گنه شو مسلکله سلوک
 ایده چك اولسەم ایدی، البته او مسلکلكارك هر بریله
 كلاميونك دليللرىنى جرح ایتیمه بنم حقمى كلاميونك اوز-
 لرى ده تسلیم ایدرلر ایدی . لکن اویله مسلکله سلوک
 ایتیمه بنم احتیاجم یوقدر . زیرا الك بيوك دليللرى ده بنم

نظر مده غایت ضعيف اساس اوزرىنه بنا قیلنمش در:
 اهل كلام خلق ایتمکله عفو ایتمگی، همده تجاوز
 ایتمکله یالان سویلمگی فرق ایده بیلسەلر ایدی، حدودى
 یوق بيوك زلتلره مرتکب اولمازلار ایدی . خلق ایتمک
 عقلاده شرعاً مدموم ایسەده، لکن عفو ایتمک مکارم
 اخلاقك الك بيوکلرندندر: یالان سویلمک الك بيوك عیبدر،
 لکن موآخذه ایدرم سوزندن تجاوز ایتمک الك بيوك بر
 کرمدر .

الله قرآن کریمده «وما ارسلنا من رسول الا بلسان
 قومه» دیمش . وعید آیتلىرىنىڭ هر برسى ده قرآن کریمده
 لسان عربیله کلمشدر . عربلرک لساننده عرفنده عفو ایتمک،
 موآخذه دن تجاوز ایتمک هیچ بر وقت کذب دن عد قیلنمايور .
 عرف عربده موآخذه دن تجاوز ایتمک، جانيلرک جنایتلىرىنى
 عفو ایتمک الك محمود الك عالى فضائل دن حساب قیلنور .
 اهل كلام وعید آیتلرندن وجوب عقابى فهم ایتمشلر
 ایسە، بن رحمت الهیه اتساعنه اعتماد ایدوب، عرف
 عربك دلالتیله، البته يوم قیامتده الله هر بر انسانك
 گناهندن تجاوز ایدر اعتقادنده اولور ایسەم، الله رب
 العالمین حضرتلرىنىڭ حضورنده دها ادبلى صورتده حرکت
 ایتمش، همده قرآن کریمى دها گوزل آکلامشى اولورم .
 فتوحات مکيه صاحبى محبى الدين بن عربى حضرتلرى
 فتوحاتك ۴ نچى جزئنده (۵۱۷) صحيفه سنده دیمش: «وقد

زل هنا اهل الكلام زلة عظيمة او فعا في ذلك استحوالة
الكذب على الله في خبره . وما علموا ان مثل هذا لا يسمى
كذباً في العرف الذي نزل به الشرع . فقد حجبتهم دليل
عقلى عن علم وضع حكوى . وهذا من قصور بعض العقول
ووقوفها فى كل موطن مع ادلتها . ولا ينبغي لها ذلك .
ولتنظر الى المقاصد الشرعية فى الخطاب ، ومن خاطب ،
و بأى لسان خاطب ، و بأى عرف اوقع المعاملة فى تلك
الامة . يقول بعض الاعراب : «وانى اذا اوعدته او وعدته
لمخلفى - ايعادى ومنجز موعدى» . ولا يقال ان الله اخلفى
بل يقال انه عفا وتجاوز عن عبده .

علمائ اسلامك بيوكلرندن امام يحيى بن معاذ حضر -
تلرى ديمش : «الوعد والوعيد حق . فالوعد حق العباد
على الله . حيث ضمن لهم أنهم اذا فعلوا كذا ان يعطيهم كذا .
ومن اولى بالوفاء من الله . والوعد حق تعالى على العباد .
اذ قال لا تفعلوا كذا فاني اعذبكم ان فعلتم كذا ففعلوا
فان شاء عفا وان شاء اخذ . لانه حقه . واولا هما العفو
والكرم لانه غفور رحيم .»

اهل كلامك دليللربنى جرح مقامنده شملنى شو دفعه
يالكر شو قدرله اكتفا ايدررم . بوندىن صوك ، انشاءالله
قرآن كريم دن من غير تاويل آيات بيناتى كوزى وار
آدملره عرض ايدررم . قرآن كريمى اقوال كلاميه ايله تفسير
ايتيميه عادتلمش امام افنديلر ك امراض قلبيه لرينه شايد

برد قدر شفا ويره بيلورم انشاء الله .
اوزلر ينك احاطه سنه داخل دگل هر بر حقيقتى انكار
ايدن امام افنديلر آكلار ايسه لر ، شو بيتلرى انشاد
ايدهم :

وان تكن فاصراً عن كونها ثبتت
فيما حوى شرحه الحفاظ فى الورق
فأعرق مقامك فى درك العلوم ، ولا
تعرض لمن خاض فيها شاسع الشفق
فانت ويحك فى وهه الحضيض . فلا
تمدد يديك للمأوى فارق العنق
ما الدين الا الذى تسعى لتوهنه
أى الكتاب و آثار النبى العتق
لا كل خبط عزز اليونان مبتدع
قد دس بين اصول الدين مخلق
تعوى قواعد رسطاليس تحسبها
ديناً . لك الويل تبهناك فاستبق
ان كنت تورد ردا او معارضة
لما سردناه فاذا كر ماترى وسق .